

NAJWAŻNIEJSZE ZAMACHY NA WYBITNE
OSOBY PUBLICZNE W POLSCE W XX
WIEKU*

THE MOST IMPORTANT ASSASSINATIONS ON PUBLIC
FIGURES IN POLAND IN THE 20TH CENTURY

SYLWESTER LIPTAK**

ABSTRAKT

Niniejsza praca poświęcona została zagadnieniu zamachów na znaczące osoby, a zamachy te popełnione zostały w XX wieku. W pracy przedstawione są konkretne przykłady zamachów na ważne osoby w Polsce, których przebieg, powody i konsekwencje zostały dokładnie opisane. W tekście przedstawiono również terminologię związaną z naukami o bezpieczeństwie. Przytoczone zostały wyjaśnienia i definicje ryzyka, zagrożenia czy zamachu, jak również podział zagrożeń. W pracy opisane zostały także działania podejmowane w celu ochrony osób i organy, które są za tę ochronę odpowiedzialne. Znajduje się tu także dokładny opis i geneza ochrony osobistej prezydenta RP oraz opis, działalność i zadania struktury organizacyjnej Służby Ochrony Państwa.

* Artykuł jest zredagowaną wersją pracy licencjackiej, która napisana została pod kierunkiem prof. Juliusza Piwowarskiego na Wydziale Bezpieczeństwa i Nauk Społeczno-Prawnych Wyższej Szkoły Bezpieczeństwa Publicznego i Indywidualnego „Apeiron” w Krakowie, Kraków 2021.

** Lic. Sylwester Liptak, Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa Publicznego i Indywidualnego „Apeiron” w Krakowie, Basztowa 10, 31-141 Kraków.

SŁOWA KLUCZOWE

zamach, bezpieczeństwo, ochrona, zagrożenie

ABSTRACT

The thesis was devoted to the issue of assassinations of significant people, which were committed in the 20th century. There are examples of attacks on important people in Poland. The course, reasons and consequences of them were also described. In the text the terms related to security science were presented as well. Explanations and definitions of risk, danger and assassination, and also types of threats were enumerated. In the thesis, actions that are taken to protect people and security authorities were described. In the text there are precise description and genesis of the personal protection of the president of the Republic of Poland, and also specification, activities and tasks of organisational structure of the State Protection Service.

KEYWORDS

assassination, security, protection, danger

WSTĘP

XX wiek wyróżniał się niespotykanie dużą liczbą zamachów na życie najpopularniejszych osób w tym czasie. Prezydenci, ministrowie, gwiazdy muzyki oraz popkultury, działacze społeczni, przywódcy religijni – wszyscy oni znaleźli się na celowniku zamachowców, nie tylko z powodu wyrażanych poglądów, z którymi nie wszyscy się zgadzali, ale również, ponieważ ludzie stojący za tymi zamachami sami chcieli stać się sławni.

W pracy przedstawiono najważniejsze zamachy na znane osoby publiczne w Polsce w XX wieku, przytoczono ich przebieg, opisano ofiary tych zamachów, a także przyczyny oraz bezpośrednie skutki ataków. Wszystkie z opisanych w tej pracy przykładów dobitnie pokażą nieścistości oraz błędy w organizacji i sposobie ochrony najważniejszych osób na świecie. Tym samym zostanie ukazane, jak niezbędne jest odpowiednie planowanie i przygotowanie realizacji ochrony podczas różnego rodzaju spotkań oraz uroczystości odbywających się z udziałem prominentnych przedstawicieli świata społecznego.

1. TERMINOLOGIA NAUK O BEZPIECZEŃSTWIE

1.1. RYZYKO

Ryzyko, podobnie jak bezpieczeństwo, definiowane jest przez pryzmat osoby, która je ocenia. Przykładowo: człowiek bogaty, biznesmen za ryzyko będzie uważał inwestycję w coś, co nie jest pewnym zyskiem, z kolei pracownik fizyczny, np. budowlaniec za ryzyko będzie uważał podjęcie pracy, przy której może utracić zdrowie, a nawet życie.

Jednak, jeśli by skłaniać się ku uniwersalnej definicji ryzyka, to byłaby to sytuacja wiążąca się z możliwością szkód, jak również rodzaj działań, z którymi związana jest niepewność¹.

Pojęcie to stosowane jest w sytuacjach, gdy wynik określonego przypadku nie jest znany. Znane są natomiast potencjalne skutki tegoż zdarzenia.

1.1.1. TRZY KONCEPCJE RYZYKA

Pierwsza koncepcja ryzyka ogłoszona została w 1901 roku przez Allana Herberta Willeta. Założył w niej, że ryzyko jest pojęciem powszechnie używanym w życiu codziennym. Uznawał, iż ryzyko powinno się pojmować jako stan otoczenia².

Druga koncepcja to koncepcja ryzyka jako niepewności mierzalnej oraz niemierzalnej. Koncepcję tę, opracował amerykański ekonomista Frank Knight w 1921 roku. W swojej pracy ryzyko określił jako niepewność mierzalną, a niepewność niemierzalną nazwał „niepewnością *sensu stricto*”, czyli niewiadomą³.

Trzecia koncepcja ryzyka została opracowana przez Komisję do Spraw Terminologii Ubezpieczeniowej w Stanach Zjednoczonych w 1996 roku. Wyszuli oni dwie definicje ryzyka. Pierwsza to określenie ryzyka jako niepewności co do określonego zdarzenia. Drugą definicję skupili na tematyce ubezpieczeniowej, ustalając, że ryzyko to ubezpieczona osoba lub ubezpieczony podmiot⁴.

¹ M. Goszczyńska, *Człowiek wobec zagrożeń. Uwarunkowania zagrożeń i akceptacji ryzyka*, Wydawnictwo Żak, Warszawa 1997, s. 32.

² K. Czerwonka, M. Cież, M. Kowal, *Ryzyko* [hasło], „Encyklopedia Zarządzania”, <https://mfiles.pl/pl/index.php/Ryzyko>, (dostęp 5.03.2021).

³ Tamże.

⁴ Tamże.

1.2. ZAGROŻENIE

Istnieje wiele różnych definicji zagrożenia. Jest ono niezbywalnie połączone z pojęciem bezpieczeństwa. Można je wręcz określić jako antonim bezpieczeństwa. Jest ono tłumaczone na wiele sposobów. Terminologia wojskowa opisuje zagrożenie jako sytuację, w której istnieje wielce wysokie prawdopodobieństwo utraty zdrowia, życia, wolności, a także dóbr materialnych⁵. Zagrożenie, tłumaczone w najprostszym sposobie, to stan lub sytuacja, która niesie za sobą dla kogoś destrukcyjne skutki⁶. Z kolei bardziej profesjonalna definicja to ta, która określa zagrożenie jako sytuację, w której pojawia się prawdopodobieństwo powstania stanu niebezpiecznego dla otoczenia⁷.

1.2.1. OGÓLNA KLASYFIKACJA ZAGROŻEŃ

Zagrożenie może być wywołane przez dwa czynniki: człowieka bądź naturę. Ze strony człowieka mogą to być⁸:

- zamachy terrorystyczne;
- przestępczość;
- kryzysy finansowe.

Zagrożenia wywołane przez naturę to przykładowo⁹:

- trzęsienia ziemi;
- lawiny;
- huragany;
- wyładowania atmosferyczne;
- erupcje wulkanów.

Występuje też podział zagrożeń ze względu na ich zasięg¹⁰:

- zagrożenia lokalne;
- zagrożenia regionalne;
- zagrożenia kontynentalne;
- zagrożenia globalne.

⁵ G. Kuzara, *Zagrożenie i bezpieczeństwo oraz ich współzależność*, „Security, Economy & Law”, nr 3, 2018 (XX), (101–115), s. 111.

⁶ *Zagrożenie* [hasło], <https://sjp.pwn.pl/sjp/zagrozenie;2542384.html>, (dostęp 05.03.2021).

⁷ B. Balcerowicz, *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, Warszawa 2002, s. 147.

⁸ W. Pokruszyński, J. Piwowarski, *Bezpieczeństwo. Teoria i praktyka*, Naukowo-Wydawniczy Instytut Badań Bezpieczeństwa i Obronności WSBPI „Apeiron” w Krakowie, Kraków 2019, s. 27.

⁹ Tamże.

¹⁰ Z. Ciekankowski, *Rodzaje i źródła zagrożeń bezpieczeństwa*, „Bezpieczeństwo i Technika Pożarnicza”, 17(1), 2010, s. 27–46.

Kolejny podział zagrożeń, oparty na teorii kultury bezpieczeństwa, został uschematyzowany przez prof. Juliusza Piwowerskiego¹¹:

- zagrożenia militarne;
- zagrożenia polityczne;
- zagrożenia społeczno–kulturowe, związane ze świadomością i tożsamością narodową;
- zagrożenia ekonomiczne (gospodarka i finanse);
- zagrożenia prawno–administracyjne;
- zagrożenia ekologiczne;
- zagrożenia surowcowe;
- zagrożenia technogenne;
- zagrożenia cybernetyczne;
- zagrożenia zdrowotne i socjalne.

1.3. ZAMACH

W dzisiejszych czasach pojęcie to kojarzy się nam głównie z jednym – z zamachem terrorystycznym. Jednak pojęcie to a pojęcie zamachu nieco się od siebie różnią. Zamach to działanie przestępcze, mające na celu pozbawienie kogoś życia, majątku lub praw¹². Z kolei zamach terrorystyczny to rodzaj zamachu, który jest jednym z elementów walki stosowanych przez terrorystów dla osiągnięcia swoich własnych celów. Zamachy mogą odbywać się w różnej formie, a zamachowcy są skłonni posługiwać się przeróżnymi metodami i narzędziami po to, by osiągnąć założony przez siebie cel.

Analiza różnych zamachów na przestrzeni wieków pozwoliła ustalić sześć rodzajów motywacji, jakimi kierują się przestępcy podczas ataków¹³:

- zaistnienie w świadomości społeczeństwa;
- podejmowanie nękania w określonym celu;
- chęć zemsty;
- potrzeba wymuszenia konkretnych postaw;
- przewyciężenie wroga;
- dążenie do unicestwienia przeciwnika.

¹¹ G. Kuzara, *Zagrożenie i bezpieczeństwo...*, op. cit., s. 115.

¹² *Zamach* [hasło], „Słownik języka polskiego PWN”, <https://sjp.pwn.pl/slowniki/zamach.html>, (dostęp 10.02.2021).

¹³ M. Zajda, *Badanie wpływu aktów terroryzmu indywidualnego na stan bezpieczeństwa w państwie na podstawie wybranych zamachów*, „Security, Economy & Law”, nr 5, 2014 (69–88), s. 70.

Jedną z najważniejszych i zarazem najpowszechniejszą motywacją zamachowców jest to, by zyskać rozgłos wśród danego społeczeństwa. Wielu z nich jest psychicznie chorych i tym samym nierzadko czerpią przyjemność z zadawanego innym bólu. Zamachowcy często przez swoje ataki chcą wymusić określone działania niezgodne z ich interesami.

Innym rodzajem zamachu jest zamach stanu. Określa się go jako niespodziewany przewrót polityczny, często z użyciem siły, którego celem jest przejęcie władzy przez jednostkę lub grupę osób. Jednakże z zamachem stanu może wiązać się zamach na życie znaczącej osoby publicznej¹⁴.

1.4. OCHRONA OSÓB

Najprostsze znaczenie tego pojęcia to różnego rodzaju działania mające na celu zapewnienie bezpieczeństwa życia, zdrowia i nietykalności osobistej¹⁵. Jedną z pierwszych, działających do tej pory na świecie organizacji zajmujących się ochroną najważniejszych osób w państwie, jest amerykański United Secret Service, powołany w dniu 14 kwietnia 1865 roku przez Abrahama Lincolna. Początkowo, Secret Service zostało utworzone jako Departament Skarbu i zajmowało się walką z fałszerstwem pieniędzy. Dopiero po zamordowaniu prezydenta Williama McKinley'a, Kongres ustanowił Secret Service jako osobistą ochronę głowy państwa w USA¹⁶. W Polsce odpowiednikiem Secret Service jest SOP (Służba Ochrony Państwa), utworzona 1 lutego 2018 roku w miejsce dotychczasowego BOR-u (Biuro Ochrony Rządu). Jak można przeczytać na oficjalnej stronie internetowej Służby Ochrony Państwa, „do głównych jej zadań należy ochrona osób i obiektów oraz rozpoznawanie i zapobieganie skierowanym przeciw nim przestępstwom”¹⁷.

Szeroko rozumiana ochrona osób realizowana jest w dwóch formach: bezpośredniej ochrony fizycznej oraz zabezpieczenia technicznego.

¹⁴ B. Balcerowicz, *Słownik terminów...*, op. cit., s. 149–150.

¹⁵ Ustawa z dnia 22 sierpnia 1997 r. *O ochronie osób i mienia*, roz. 1 art. 1 (Dz. U. 1997 Nr 114 poz. 740).

¹⁶ L. Pastusiak, *Zamachy na prezydentów USA*, Oficyna Wydawniczo-Poligraficzna „Adam”, Warszawa 2010, s. 9.

¹⁷ Przeznaczenia i zadania Służby Ochrony Państwa, „Służba Ochrony Państwa”, <https://www.sop.gov.pl/pl/o-sluzbie/struktura-i-dzialanie/przeznaczenie-i-zadania/220,Przeznaczenie-i-zadania.html>, (dostęp 10.02.2021).

Innymi słowy, bezpośrednia ochrona fizyczna polega na¹⁸:

- stałej lub doraźnej formie ochrony;
- stałym dozorcze sygnałów przesyłanych, gromadzonych i przetwarzanych w elektronicznych urządzeniach i sygnałach alarmowych.

Zabezpieczenia techniczne bazują na następujących elementach¹⁹:

- montażu elektronicznych urządzeń i systemów alarmowych, sygnalizujących zagrożenie chronionych osób oraz eksploatacji, konserwacji i naprawach w miejscach ich zainstalowania;
- montażu urządzeń i środków mechanicznego zabezpieczenia oraz ich eksploatacji, konserwacji, naprawach i awaryjnym otwieraniu w miejscach zainstalowania²⁰.

Pracownik ochrony, niezależnie od tego, czy jest wykwalifikowany czy też nie, ma prawo wykorzystywać podczas swojej pracy różnego rodzaju środki porządkowe, by zapewnić bezpieczeństwo ochranianego obiektu czy też osoby²¹:

- wylegitymowanie osoby w celu ustalenia jej tożsamości;
- wezwanie osoby do opuszczenia chronionego obiektu;
- ujęcie osoby, która stanowi bezpośrednie zagrożenie życia, zdrowia lub mienia i oddanie takowej osoby w ręce policji.

Ponadto, pracownik agencji ochrony, wpisany na listę KPO (Kwalifikowanych Pracowników Ochrony), ma prawo do stosowania środków tzw. przymusu bezpośredniego w sytuacji bezpośredniego zagrożenia. Zaliczamy do nich²²:

- siłę fizyczną;
- kajdanki;
- pałkę służbową;
- gaz łzawiący;
- paralizator elektryczny;
- psa służbowego;
- broń palną.

¹⁸ Ustawa z dnia 22 sierpnia 1997 r. *O ochronie osób i mienia*, roz. 1 art. 1 (Dz. U. 1997 Nr 114 poz. 740).

¹⁹ Tamże.

²⁰ Tamże.

²¹ *Ustawa o ochronie osób i mienia. Jakie prawa i ograniczenia posiada pracownik ochrony?*, „Security”, <https://www.security.gd.pl/blog/ustawa-o-ochronie-osob-i-mienia-jakie-prawa-i-ograniczenia-posiada-pracownik-ochrony>, (dostęp 10.02.2021).

²² Tamże.

2. ZAMACHY NA ŻYCIE WYBRANYCH WYBITNYCH POLSKICH POSTACI W LATACH 1901–2000

2.1. ZAMACH NA GABRIELA NARUTOWICZA, PIERWSZEGO PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Od chwili zaprzysiężenia Gabriela Narutowicza na prezydenta Rzeczypospolitej Polski do zamachu na jego życie minęło zaledwie 5 dni. Tym samym stał się aż do dnia dzisiejszego najkrócej urzędującym prezydentem, wybranym w powszechnych wyborach.

2.1.1. GENEZA ZAMACHU

Gabriel Narutowicz urodził się dnia 29 marca 1865 roku, w miejscowości Telsze, na Żmudzi. Wywodził się z ziemiańskiej rodziny, opanowanej przez gorącą atmosferę patriotyzmu kresowego. Jego ojciec zmarł w 1866 roku, gdy Gabriel miał zaledwie rok. Uczęszczał do niemieckiego gimnazjum w Lipawie na Łotwie, skąd wyniósł znakomitą znajomość języków; mówił biegle po litewsku. Gimnazjum w Lipawie ukończył w 1883 roku i po rocznej przerwie, spowodowanej chorobą płuc, zapisał się na wydział fizyczno-matematyczny w Petersburgu. Postępująca choroba płuc nie pozwoliła mu na dalszą naukę, w efekcie czego został wysłany przez matkę do Davos w Szwajcarii na kurację w tamtejszym uzdrowisku. Po zbawiennym dla jego zdrowia leczeniu w 1886 roku wstąpił na wydział inżynierii budowlanej politechniki w Zurychu. Uczęszczał również na wykłady na wydziale filozoficznym z historii, literatury i ekonomii politycznej. Po ukończeniu w 1891 roku studiów, zyskał sławę jako wybitny inżynier, co poskutkowało przyjęciem go do znanego biura konstrukcyjnego Louisa Kursteinerja w Saint Gallen. Wkrótce objął tam stanowisko kierownika i został współnikiem Louisa Kursteinerja. Sławę przyniosło mu konstruowanie elektrowni wodnych; był uznawany za jednego z najwybitniejszych inżynierów w tej dziedzinie. Gdy wybuchła I wojna światowa, Gabriel Narutowicz zaangażował się w działalność społeczną i polityczną. Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości w 1918 roku, premier Władysław Grabski zaproponował mu stanowisko ministra robót publicznych. Stał również na czele Akademii Nauk Technicznych i Państwowej Rady Odbudowy. W czerwcu 1922 roku został mianowany ministrem spraw

zagranicznych. Na tym stanowisku wykazał się znakomitymi kwalifikacjami, stabilizując pozycję Polski na arenie międzynarodowej²³.

Wybory parlamentarne przeprowadzone jesienią 1922 roku, na których Gabriel Narutowicz postanowił kandydować do Sejmu z ramienia Państwowego Zjednoczenia na Kresach, nie przyniosły mu mandatu poselskiego. W grudniu tego samego roku organizowane były wybory prezydenckie. Po słowach Józefa Piłsudskiego, wypowiedzianych na 5 dni przed wyborami, w których Naczelnik Państwa oświadczył, iż w przypadku gdyby został wybrany, nie przyjmie godności prezydenckiej, partia PSL „Wyzwolenie” jako swojego kandydata przedstawiła Gabriela Narutowicza. Dla samego Gabriela Narutowicza było to sporym zaskoczeniem. Po odpadnięciu w pierwszej turze Ignacego Daszyńskiego, a w kolejnej Jana Baudouina de Courtenay’a, w ostatniej turze zostali Gabriel Narutowicz oraz Maurycy Zamoyski. Ostatecznie dnia 9 grudnia prezydentem został Gabriel Narutowicz, popierany przez lewicę i mniejszości narodowe. Otrzymał 289 głosów wobec 227 głosów Zamoyskiego²⁴.

Po nieoczekiwanym wyborze Gabriela Narutowicza na prezydenta rozpętały się ogromne zamieszki. W dniu zaprzysiężenia demonstranci próbowali zataraśować ulice prowadzące do gmachu sejmowego. Narutowiczowi wytykano fakt, iż jego zwycięstwo zostało osiągnięte dzięki głosom mniejszości narodowych, a w szczególności przez Żydów, co dla wielu było nie do przyjęcia. Zarzucano mu również błędnie przynależność do masonerii oraz ateizm.

Niewiele jest informacji na temat zabójcy pierwszego prezydenta Rzeczypospolitej Polski. Wiadomo, że Eligiusz Niewiadomski urodził się w 1869 roku w Warszawie, w zubożałej rodzinie szlacheckiej. Z informacji przekazanych po zamachu przez jego nielicznych znajomych, dowiedzieć się można, że Eligiusz był człowiekiem skrytym, który nie ujawniał swoich słabości wobec innych. Studiował malarstwo w Paryżu²⁵. Jan Skotnicki, który dobrze znał Eligiusza, ujawnił, że kiedy w 1921 roku Niewiadomski został zwolniony z pracy w Ministerstwie Sztuki i Kultury, zrodziły się w nim myśli samobójcze. Jednocześnie swoje samobójstwo chciał poprzedzić „wielkim historycznym czynem”²⁶.

²³ K. Stembrowicz, *Gabriel Narutowicz we wspomnieniach współczesnych polityków*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 1992, s. 6–10.

²⁴ A. Kondek, *Gabriel Narutowicz*, „dzieje.pl”, 4 Marca 2021, <https://dzieje.pl/postacie/gabriel-narutowicz-1865-1922>, (dostęp 11.02.2021).

²⁵ P. Pleskot, *Niewiadomski: dlaczego zabił prezydenta?*, „Przystanek Historia”, 16 Grudnia 2019, <https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/niepodleglosc/34327,Niewiadomski-dlaczego-zabil-prezydenta.html>, (dostęp 12.02.2021).

²⁶ Tamże.

2.1.2. PRZEBIEG ZAMACHU

Dnia 16 grudnia 1922 roku, w sobotę, świeżo zaprzysiężony prezydent przebywał w Warszawie, gdzie spotkać się miał z byłym premierem Leopoldem Suskim oraz kardynałem Aleksandrem Kakowskim. Po spotkaniach udać się miał do Towarzystwa Zachęty Sztuk Pięknych, gdzie o godzinie 12 miał otworzyć wystawę malarstwa. Członkiem komitetu organizującego wystawę był Eligiusz Niewiadomski. Gdy o 12.15 prezydent zbliżył się, by podziwiać obraz Teodora Ziomka pt. „Krajobraz zimowy”, Eligiusz Niewiadomski zbliżył się i oddał 3 strzały z rewolweru w plecy prezydenta²⁷.

2.1.3. SKUTKI ZAMACHU

Rannego prezydenta pochwycili szef protokołu dyplomatycznego, Stefan Przeździecki oraz malarz, Jan Skotnicki i ułożyli go na podłodze. Gabriel Narutowicz zmarł na miejscu. Jego ciało zdecydowano się przewieźć powozem przez ulice Warszawy, choć początkowo władze nie chciały podawać do opinii publicznej wiadomości o zamachu. Na trasie przejazdu ustawiły się setki osób chcących oddać hołd zmarłemu. Pogrzeb prezydenta Gabriela Narutowicza odbył się dnia 22 grudnia 1922 roku. Podczas uroczystości pogrzebowych zęgnął go wielotysięczny tłum. Jego ciało złożono w podziemiach Katedry św. Jana²⁸.

Niewiadomskiego złapano natychmiast po zamachu. Nie stawiał żadnego oporu i od razu przyznał się do winy. Twierdził, że Gabriel Narutowicz „był zagrożeniem dla odradzającej się Polski”²⁹. Początkowo chciał zamordować Józefa Piłsudskiego, ale gdy niespodziewanie na prezydenta wybrano Gabriela Narutowicza, zmienił cel zamachu³⁰. Dnia 30 grudnia 1922 roku, przed Sądem Okręgowym w Warszawie, rozpoczął się proces zabójcy. Niemal od razu i jednomyślnie skazano go na karę śmierci. Eligiusz Niewiadomski został rozstrzelany przez pluton egzekucyjny dnia 31 stycznia 1923 roku na warszawskiej Cytadeli. W 2000 roku przeprowadzono eksperyment, w którym dwóch psychiatrów analizowało wszystkie zachowane wypowiedzi Eligiusza Niewiadomskiego. Stwierdzili, że cierpiał on na tzw. obłęd posłannictwa. Osoby dotknięte tą chorobą przekonane są o misji, którą muszą wypełnić, bez względu na konsekwencje³¹.

²⁷ A. Kondek, Gabriel..., op. cit.

²⁸ Tamże.

²⁹ P. Pleskot, *Niewiadomski: dlaczego...*, op. cit.

³⁰ Tamże.

³¹ Tamże.

Po zamachu prasa wielokrotnie przypominała środowiskom prawicowym, jaką niechęcią darzyła Gabriela Narutowicza, gdy został wybrany na prezydenta. Przywoływano oskarżenia o ateizm i przynależność do masonerii. Również Julian Tuwim w swoim wierszu „Pogrzeb prezydenta Narutowicza”, przywoływał fałszywe oskarżenia pod adresem prezydenta³²:

Zimny, sztywny, zakryty chorągwią i kirem,

Jedzie Prezydent Martwy a wielki stokrotnie.

Nie odwracając oczu! Stać i patrzeć, zbiry!

Tak! Za karki was trzeba trzymać przy tym oknie!

2.2. ZAMACH NA MARSZAŁKA POLSKI, MARIANA SPYCHALSKIEGO

Innym przykładem zamachu na znaczącą postać jest zamach na Marszałka Polski, Mariana Spychalskiego. W trakcie przesłuchania zamachowca ustalono, iż cierpi on na kompleks Herostratesa, przejawiający się obsesyjną chęcią zdobycia rozgłosu za wszelką cenę. W tym przypadku miało być to zamordowanie przedstawiciela Rady Państwa Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, Mariana Spychalskiego³³.

2.2.1. GENEZA ZAMACHU

Marian Spychalski przyszedł na świat 6 grudnia 1906 roku, w Łodzi, pochodził z robotniczej rodziny. W młodości studiował architekturę na Politechnice Warszawskiej. Podczas studiów szybko nawiązał kontakt z młodzieżą ze środowiska lewicowego. W 1931 roku Spychalski wstąpił do Komunistycznej Partii Pracy. Już wtedy zdobywał popularność jako znany architekt. Uzyskał stypendium, dzięki któremu wyjechał do Niemiec, a później do Holandii, by tam zdobywać potrzebne doświadczenie. W 1941 roku współtworzył komunistyczną grupę Związek Walki o Wyzwolenie. W 1942 roku, mimo braku kompetencji, objął stanowisko

³² Julian Tuwim – *Pogrzeb Prezydenta Narutowicza*, „Dobre wiersze”, 15 Grudnia 2011, <http://dobre-wiersze.blogspot.com/2011/12/julian-tuwim-pogrzeb-prezydenta.html>, (dostęp 12.02.2021).

³³ K. Nadolski, *Spychalski na celowniku*, „Newsweek”, 18 Listopada 2020, <https://www.newsweek.pl/wiedza/historia/historia-delegacja-prl-na-celowniku-islamskiego-terrorysty/fk9c4mh>, (dostęp 06.04.2021).

szefta sztabu Gwardii Ludowej. W 1944 roku znalazł się w składzie Krajowej Rady Narodowej, która w maju otrzymała, osobiście od Stalina, instrukcje na temat najbliższych planów politycznych. Następne lata to kolejne awanse Spychalskiego, które zawdzięczał komunistycznym władzom. Został mianowany szefem Sztabu Głównego Wojska Polskiego, lecz dość szybko zrezygnował z tej funkcji. Następnie, 18 września 1944 roku, objął funkcję prezydenta Warszawy³⁴.

Abdullah Feroz, był 32-letnim potomkiem przesiedleńców z Indii. Przez najbliższych był uznawany za chorego psychicznie, ale zamiast na leczenie – trafił do armii. Wyszkolono go na kierowcę, a w 1969 roku znalazł zatrudnienie w pakistańskich liniach lotniczych, gdzie zajmował się obsługą pojazdów lotniczych. Pomysł na atak na Spychalskiego powziął, gdy zobaczył ulotki i plakaty z informacją o wizycie, które rozwieszono w całym mieście. Choć w Polsce stanowisko Przewodniczącego Rady Państwa było pozornie wysokie, w Pakistanie uważano je za głowę państwa. W oczach zamachowca Spychalski był przedstawicielem chrześcijaństwa i zachodniej kultury, dlatego też postanowił go zaatakować³⁵.

2.2.2. PRZEBIEG ZAMACHU

Dnia 1 listopada 1970 roku Marian Spychalski, jako Przewodniczący Rady Państwa, przebywał wraz z małżonką na oficjalnej wizycie w Pakistanie. Wraz z kilkoma przedstawicielami polskich władz udawali się na uroczyste spotkanie na lotnisku w Karaczi, gdzie czekał na nich kilkusobowy komitet powitalny. Gdy tradycyjny ceremoniał powitalny rozpoczął się, zza samolotu wyjechała ciężarówka. Oznaczona była symbolami narodowego przewoźnika. Początkowo jechała wolno, lecz gdy znalazła się przed grupką witających się ludzi, gwałtownie przyspieszyła. Zaskoczenie było ogromne, gdy ciężarówka, nie zatrzymując się, taranowała ludzi i wlokła ich za sobą. W końcu zatrzymała się na motocyklu obstawy. Zamachowiec od razu wysiadł z podniesionymi rękoma³⁶.

³⁴ M. Szukała, *40 lat temu zmarł Marian Spychalski, jeden z trzech marszałków komunistycznej Polski*, „dzieje.pl”, 10 Czerwca 2020, <https://dzieje.pl/wiadomosci/40-lat-temu-zmarl-marian-spychalski-jeden-z-trzech-marszalkow-komunistycznej-polski>, (dostęp 15.02.2021).

³⁵ Ł. Starowiejski, *Zamach na „Mr. President”. Nieudany atak na Mariana Spychalskiego w Pakistanie*, „dzieje.pl”, 4 Listopada 2020, <https://dzieje.pl/wiadomosci/zamach-na-mr-president-nieudany-atak-na-mariana-spychalskiego-w-pakistanie>, (dostęp 24.02.2021).

³⁶ Tamże.

2.2.3. SKUTKI ZAMACHU

Zamachowiec zabił 4 osoby, w tym wiceministra spraw zagranicznych, Zygryda Wolniaka, a 18 osób zostało rannych. Sam Marian Spychalski wyszedł z ataku bez szwanku. Feroza przesłuchano już na lotnisku. Był zawstydzony zamordowaniem nie tych osób, które chciał. Został skazany na karę śmierci, a następnie – powieszony. Informacja o zamachu rozeszła się po całym świecie i wywołała ogromną sensację³⁷.

2.3. ZAMACH NA PAPIEŻA JANA PAWŁA II

Jedyny w historii papież Polak był ogromnym fanem piłki nożnej, o której sam mówił „Ze wszystkich nieważnych rzeczy piłka nożna jest najważniejsza”. Był zapalonym kibicem Cracovii Kraków³⁸.

2.3.1. GENEZA ZAMACHU

Karol Józef Wojtyła przyszedł na świat w Wadowicach koło Krakowa dnia 18 maja 1920 roku. Był synem Karola Wojtyły seniora, pracującego w administracji wojskowej, oraz Emilii Wojtyły, która zmarła gdy Karol miał 9 lat. Miał dwójkę rodzeństwa. Edmund był starszy o 14 lat, a siostra Olga zmarła tego samego dnia, gdy się urodziła, dnia 7 lipca 1916 roku. W 1930 roku zapisał się do Państwowego Gimnazjum Męskiego w Wadowicach i już w tamtych latach, przejawiał wielkie zdolności aktorskie oraz pisarskie. W 1938 roku, po ukończeniu szkoły średniej i zdaniu egzaminu maturalnego, rozpoczął studia polonistyczne na Uniwersytecie Jagiellońskim. Dnia 6 listopada 1939 roku, przeszło dwa miesiące po wybuchu II wojny światowej, Uniwersytet Jagielloński został zamknięty, a Karol Wojtyła podjął się pracy w Zakładach Chemicznych w Borku Fałęckim. 18 listopada 1941 roku, zmarł ojciec Karola. Odejście ojca Wojtyła przeżył bardzo boleśnie. Pochowano go na Cmentarzu Rakowickim w Krakowie. W 1942 roku Karol Wojtyła wstąpił do seminarium duchownego. W sierpniu 1946 roku ukończył z wynikiem celującym studia teologiczne. Dnia 1 listopada tego samego roku, przyjął święcenia kapłańskie, których udzielił mu kardynał Adam Sapieha. Czternaście dni później rozpoczął studia na Papieskim Uniwersytecie Dominikańskim w Rzymie. Po zdaniu egzaminów został wysłany do miejscowości Niegowic, w województwie małopolskim, gdzie miał pełnić posługę wikariusza, a po ponad roku

³⁷ Tamże.

³⁸ *Jan Paweł II* [hasło], „WikiPasy.pl – Encyklopedia KS Cracovia”, https://www.wikipasy.pl/Jan_Pawe%C5%82_II, (dostęp 27.04.2021).

przeniesiono go do parafii św. Floriana w Krakowie. Dnia 31 października 1957 roku Karol Wojtyła zyskał tytuł docenta i rozpoczął pracę w seminarium duchownym w Krakowie oraz na Uniwersytecie Jagiellońskim. W 1958 roku został najmłodszym polskim biskupem. W wieku 38 lat został konsekrowany z rąk arcybiskupa Eugeniusza Baziaka oraz biskupów Franciszka Jopa i Bolesława Kominka. Dnia 30 grudnia 1963 roku otrzymał wiadomość od ówczesnego papieża Pawła VI o nominacji na stanowisko arcybiskupa metropolity krakowskiego, a tytuł ten przyjął 8 marca 1964 roku na Wawelu. Dnia 26 czerwca 1967 roku został mianowany kardynałem³⁹. Pełniąc tę także ważną posługę, nie zapomniał, skąd pochodzi i często odwiedzał rodzinne Wadowice oraz odprawiał w tamtejszym kościele msze święte. Utrzymywał kontakt z Polakami mieszkającymi za granicami ojczyzny i poświęcał im wiele uwagi⁴⁰.

Dnia 12 sierpnia 1978 roku kardynał Karol Wojtyła wraz z kardynałem Stefanem Wyszyńskim przybyli do Rzymu, gdzie odbyć się miało konklawe w celu wybrania następcy zmarłego papieża Pawła VI. Czternaście dni później następcą został arcybiskup Wenecji, Albino Lucian, który przybrał imię Jana Pawła I. Niewiele ponad miesiąc później papież zmarł. Kolejne konklawe zostało przeprowadzone dnia 16 października 1978 roku. O godzinie 18.18 na kolejnego papieża został wybrany Karol Wojtyła. Przerwano tym samym wieloletnią tradycję powoływania na to stanowisko duchownych z Włoch. Przybrał imię Jan Paweł II⁴¹.

Podczas swojego pontyfikatu papież Jan Paweł II odbył wiele podróży. Odwiedził 132 kraje. Ponad 42-krotnie okrążył Ziemię, przebywając ponad 1 700 000 kilometrów. Najczęściej odwiedzał swój ojczysty kraj, Polskę, bo aż dziewięciokrotnie. Po siedem razy odwiedzał takie kraje, jak Hiszpania, Francja, Stany Zjednoczone oraz Meksyk. Jan Paweł II jest również trzecim papieżem z najdłuższym pontyfikatem. Trwał on prawie 27 lat. Dłużej od niego na tronie Piotrowym zasiadali tylko papież Pius IX, którego pontyfikat trwał 31 lat i 7 miesięcy oraz św. Piotr, który panował nad Kościołem katolickim, według różnych źródeł, 34 bądź 37 lat⁴².

³⁹ *Biografia Jana Pawła II*, „Centrum Myśli Jana Pawła II”, <https://www.centrumjp2.pl/biografia-jana-pawla-ii/>, (dostęp 13.04.2021).

⁴⁰ M. Maliński, *Najczęściej stał na bramce*, Wydawnictwo Sióstr Loretanek, Warszawa 1983, s. 45.

⁴¹ *Biografia...*, op. cit.

⁴² S. Karnacewicz, *Pontyfikat Jana Pawła II w liczbach*, „dzieje.pl”, 8 Października 2018, <https://dzieje.pl/aktualnosci/pontyfikat-jana-pawla-ii-w-liczbach>, (dostęp 23.04.2021).

Mehmet Ali Agca był z pochodzenia Turkiem, urodzonym w dniu 9 stycznia 1958 roku w mieście Malatya. Już od najmłodszych lat przejawiał zachowania przestępcze i dopuszczał się wielu zabronionych czynów.

Był członkiem gangu, który siał postrach w Malatya, jego rodzinnym mieście. Wstąpił do Szarych Wilków – przestępczej organizacji, skrajnie prawicowej, której celem było utworzenie państwa, w skład którego wchodziłyby wszystkie narody tureckie. Dnia 1 lutego 1979 roku Ali Agca, na polecenie Szarych Wilków, zamordował dziennikarza Abdi Ipecki, wydawcę gazety „Milliyet”⁴³.

2.3.2. PRZEBIEG ZAMACHU

Dnia 13 maja 1981 roku, w środę, na placu św. Piotra w Rzymie odbywała się audiencja generalna z udziałem papieża Polaka. Tego dnia na placu św. Piotra zgromadziły się tysiące wiernych, chcących zobaczyć lub chociaż posłuchać słów Jana Pawła II. Kilkanaście minut po godzinie 17.00 papież, znajdując się w popularnym „papamobilu”, jechał wzdłuż placu św. Piotra, pozdrawiając wiernych. W pewnym momencie pojazd zatrzymał się i Jan Paweł II wziął do rąk dziecko, podane przez kogoś z tłumu. Wtedy z tłumu wyłonił się Ali Agca i oddał dwa strzały w kierunku papieża. Pierwszy z pocisków trafił go w brzuch, a drugi w rękę⁴⁴.

2.3.3. SKUTKI ZAMACHU

Natychmiast po zamachu kierowca pojazdu przewożącego Jana Pawła II przyspieszył i udał się w stronę bramy, gdzie stała karetka pogotowia. Papież został zabrany do szpitala klinicznego w Rzymie, znanego jako Poliklinika Gemelli. Po przybyciu do szpitala błyskawicznie przygotowano salę operacyjną i przewieziono tam rannego. Podczas trwającej pięć godzin operacji stwierdzono liczne obrażenia organów wewnętrznych i utratę sporej ilości krwi. Około godziny 23.00 zakończono operację i podano komunikat, iż przebiegła ona zgodnie z oczekiwaniami lekarzy – pomyślnie⁴⁵.

⁴³ J. Tacik, „Papież pójdzie do piekła.” *Do dziś ktoś mu płaci za to, że strzelił*, „Magazyn TVN24”, <https://tvn24.pl/magazyn-tvn24/papiez-pojdzie-do-piekla-do-dzis-ktos-mu-placi-za-to-ze-strzelil,96,1855>, (dostęp 27.04.2021).

⁴⁴ M. Maliński, *Najczęściej...*, op. cit., s. 122.

⁴⁵ S. Karnacewicz, *Zamach na Jana Pawła II*, „dzieje.pl”, 19 Lipca 2016, <https://dzieje.pl/content/zamach>, (dostęp 22.04.2021).

Zamachowiec, gdy tylko oddał strzały, próbował natychmiast oddalić się, jednak został powalony na ziemię przez siostrę zakonną stojącą w pobliżu. Zaraz po tym został schwytany przez policję i aresztowany. Już kilka dni po zamachu rozpoczęło się śledztwo, mające wyjaśnić przyczyny i okoliczności zamachu na polskiego papieża. Dnia 23 lipca 1981 roku, Ali Agca został skazany na karę dożywotniego pozbawienia wolności. Papież Jan Paweł II prosił o jego ułaskawienie i tak też się stało. Po odsiedzeniu 29 lat Ali Agca opuścił więzienne mury i zajmował się sprzedażą samochodów, książek, jak również dokarmianiem bezpańskich zwierząt⁴⁶.

3. OCHRONA OSOBISTA GŁOWY PAŃSTWA POLSKIEGO

3.1. GENEZA HISTORII OCHRONY OSOBISTEJ PREZYDENTA RP

Jak zostało wspomniane, dnia 16 grudnia 1922 roku, miał miejsce zamach na życie ówczesnego Prezydenta Rzeczypospolitej Polski, Gabriela Narutowicza. Zamachowcem okazał się malarz, Eligiusz Niewiadomski. Prezydent został zastrzelony podczas wizyty w galerii sztuki „Zachęta”. Zbrodnia ta wstrząsnęła całym polskim społeczeństwem, zarówno lewicowym, jak i prawicowym. Wówczas ochroną VIP-ów, przebywających na terenie Rzeczypospolitej Polski, zajmowała się Policja Polityczna, czyli Wydział IV Policji Państwowej. Wydział ten w 1923 roku został zreorganizowany i działał pod nazwą Służba Informacyjna. Okres obejmujący rok działania Służby Informacyjnej, czyli lata 1923–1924, to jednak pasmo klęsk i niepowodzeń. W latach tych miały miejsce liczne ataki terrorystyczne, m.in. zamach w Cytadeli Warszawskiej. Dnia 13 października 1923 roku doszło do eksplozji prochu do amunicji ciężkiej, w wyniku którego zginęło 28 osób, a 89 zostało rannych. Do dziś nie ustalono, kto tak naprawdę stał za tą zbrodnią. Kolejnymi atakami były zamachy bombowe, do których doszło wiosną 1923 roku. Dnia 20 kwietnia eksplodował ładunek wybuchowy w domu rektora Uniwersytetu Jagiellońskiego. Dnia 6 maja podłożono bombę w lokalu Powszechnego Żydowskiego Związku Robotniczego, zaś 23 maja w siedzibie redakcji gazet „Rzeczypospolitej”

⁴⁶ Ali Agca: *Ulżyło mi, że nie zginął. Niedoszły zabójca Jana Pawła II dokarmia dziś bezpańskie zwierzęta*, „TVP Info”, 15 Lutego 2020, <https://www.tvp.info/46667538/turcja-niedoszly-zabojca-jana-pawla-ii-mehmet-ali-agca-odmienil-swoje-zycie-wieszwiecej>, (dostęp 22.04.2021).

oraz „Kuriera Polskiego”⁴⁷. W świetle tych tragicznych wydarzeń podjęto decyzję o rozwiązaniu Służby Informacyjnej oraz powołaniu 12 czerwca 1924 roku, przez dotychczasowego ministra spraw wewnętrznych, Zbigniewa Hubnera, specjalnej tzw. Brygady Ochronnej, mającej na celu zapewnienie bezpieczeństwa prezydentowi Polski. Dokument, początkowo nazwany „Instrukcją o prowadzeniu służby ochronnej”, wydany został dnia 29 lipca 1924 roku. Stanowił on o czterech stopniach ochrony, skierowanych wobec prezydenta Polski, innych ważnych ministrów oraz prezydentów obcych krajów⁴⁸.

Każdy ze stopni opisywał inny rodzaj przygotowania otoczenia podczas wizyty ważnej osobistości w Polsce. Stopień pierwszy pokazywał działanie w przypadku największego zagrożenia zdrowia lub życia VIP-a. Kilka godzin przed wizytą agenci Brygady Ochronnej mieli za zadanie dokładne sprawdzenie trasy przejazdu. Przeszukania miały być prowadzone na każdej ulicy, sprawdzony miał być każdy zaułek. Posterunki policji rozstawiane były na każdym kilometrze trasy. Policjanci patrolowali ulice zarówno pieszo, jak i konno. Dokładnemu sprawdzeniu podlegały mosty, przejazdy, zwrotnice kolejowe, a także dworce i składy opałowe. Gdy prezydent podróżował samochodem, dodatkowo za nim jechały dwa wozy z pracownikami Brygady Ochronnej, a cały konwój dodatkowo był asekurowany przez motocykle⁴⁹.

Stopień drugi był mniej restrykcyjny. Policjanci patrolowali pieszo i konno jedynie trasę przejazdu. Wraz z samochodem, w którym znajdował się VIP, poruszał się jeden wóz Brygady Ochronnej. Gdy istniało zagrożenie bezpieczeństwa, procedury ochronne wprowadzano tożsame w przypadku stopnia pierwszego⁵⁰.

Stopień trzeci to już tylko ochrona mostów i dworców, między którymi podróżował pociąg. Posterunki policji rozstawione były tylko w wybranych miejscach na trasie przejazdu. W samochodzie wiozącym osobę chronioną

⁴⁷ P. Rzewuski, *Zamachy w II RP: 10 wydarzeń, które wstrząsnęły krajem*, „Histmag.org”, 30 października 2014, <https://histmag.org/Zamachy-w-II-RP-10-wydarzen-ktore-wstrzasnely-krajem-10212/>, (dostęp 05.05.2021).

⁴⁸ *W czwartek 90 rocznica powstania BOR*, „dzieje.pl”, 14 Lipca 2016, <https://dzieje.pl/aktualnosci/w-czwartek-90-rocznica-powstania-bor>, (dostęp 05.05.2021).

⁴⁹ P.K. Marszałek, *Prawne podstawy organizacji ochrony VIP-ów w II Rzeczypospolitej*, Studia Lubuskie, Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Sulechowie, Sulechów 2009, s. 16.

⁵⁰ Tamże, s. 17.

znajdował się jeden przedstawiciel Brygady Ochronnej, a za nimi poruszał się jeden wóz z funkcjonariuszami⁵¹.

Stopień czwarty ograniczał się jedynie do ochrony osobistej. Zabezpieczano miejsca, w których osoba chroniona najczęściej przebywała, czyli budynek mieszkalny lub miejsce pracy. Sprawdzano również każdą osobę przybywającą do tych budynków⁵².

22 sierpnia 1944 roku, podczas II wojny światowej, powołano do życia Wydział Ochrony Rządu. Jego zadania miały oscylować, jak sama nazwa wskazuje, wokół wszelkich zadań zapewnienia bezpieczeństwa osobom znajdującym się w składzie polskiego rządu. Jednak mimo ciągłych zmian sytuacji politycznej oraz reorganizacji Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, dwanaście lat później, w grudniu 1956, utworzono, w miejsce Wydziału Ochrony Rządu, Biuro Ochrony Rządu. Jednostka ta podporządkowana była bezpośrednio ministrowi spraw wewnętrznych. Pierwszym dyrektorem Biura Ochrony Rządu został płk Jan Górecki i funkcję tę pełnił przez 25 kolejnych lat⁵³.

1 sierpnia 1999 roku doszło do kolejnych zmian w organizacji Biura Ochrony Rządu. W tym dniu wszyscy funkcjonariusze BOR-u zostali zakwalifikowani jako żołnierze zawodowi. Jednostka, do której przynależeli nosiła nazwę Jednostki Wojskowej Nr 1004 – Biura Ochrony Rządu. Jednakże cały czas była pod zwierzchnictwem Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i realizowała te same zadania⁵⁴.

8 grudnia 2017 roku została przygotowana ustawa, w wyniku której Biuro Ochrony Rządu miało zostać przekształcone w SOP, czyli Służbę Ochrony Państwa. Ustawa ta była wynikiem konieczności ciągłych zmian w organizacji Biura Ochrony Rządu. Nowa ustawa weszła w życie dnia 1 lutego 2018. Od tego dnia Biuro Ochrony Rządu nosiło nazwę Służba Ochrony Państwa. Pierwszym dowódcą SOP-u, został gen. Tomasz Miłkowski, który w latach 2016–2017 był Komendantem Wojewódzkim Policji w Krakowie, a w latach 2017–2018 pełnił rolę szefa Biura Ochrony Rządu⁵⁵.

⁵¹ Tamże, s. 17–18.

⁵² Tamże, s. 18.

⁵³ O. Łozińska, *W czwartek 90. rocznica powstania BOR*, „dzieje.pl”, 14 Lipca 2016, <https://dzieje.pl/aktualnosci/w-czwartek-90-rocznica-powstania-bor>, (dostęp 13.05.2021).

⁵⁴ J. Lipski, U. Nalaskowska, *Status Biura Ochrony Rządu – instytucji bezpieczeństwa wewnętrznego*, „Bezpieczeństwo: teoria i praktyka”, nr 1–2, 2009, s. 45.

⁵⁵ *Historia SOP*, „Służba Ochrony Państwa”, <https://sop.gov.pl/pl/o-slubie/historia/historia-sop/201,Historia.html>, (dostęp 13.05.2021).

3.2. STRUKTURA ORGANIZACYJNA SŁUŻBY OCHRONY PAŃSTWA

3.2.1. KOMENDANT SŁUŻBY OCHRONY PAŃSTWA

Służba Ochrony Państwa jest jednostką, której głównym zadaniem jest ochrona osób i obiektów na terenie naszego kraju, składa się z zarządów, wydziałów, sekcji oraz zespołów. Jest umundurowaną i uzbrojoną formacją działającą jako jednostka budżetowa. Jej zakres działania obejmuje terytorium całej Rzeczypospolitej Polskiej. Na jej czele stoi Komendant Służby Ochrony Państwa, który podlega bezpośrednio Ministrowi Spraw Wewnętrznych. Komendant zostaje powołany przez Prezesa Rady Ministrów, który uzgadnia jego wybór z Prezydentem Rzeczypospolitej Polskiej. Z kolei zastępców Komendanta wybiera i powołuje Minister Spraw Wewnętrznych. Zadania, jakie stają przed Komendantem SOP-u, to szereg działań mających na celu usprawnienie całej jednostki Służby Ochrony Państwa oraz efektywne wykonywanie powierzonych mu misji. Komendant ma przede wszystkim⁵⁶:

- dbać o organizację ochrony wymienionej w ustawie;
- sumiennie prowadzić politykę kadrową;
- realizować szkolenia funkcjonariuszy Służby Ochrony Państwa oraz doskonalić ich zawodowo;
- zapewniać właściwe warunki wyżej wymienionych szkoleń;
- współpracować z organami rządowymi;
- współpracować z organami obcych państw, przebywających na terenie naszego kraju;
- dopilnować przestrzegania etyki zawodowej oraz dyscypliny przez funkcjonariuszy Służby Ochrony Państwa.

Ponadto kandydat na Komendanta Służby Ochrony Państwa musi spełniać szereg wymogów⁵⁷:

- posiadać tylko polskie obywatelstwo;
- mieć nieposzlakowaną opinię w społeczeństwie;
- korzystać z pełni praw publicznych;
- posiadać odpowiednie na to stanowisko wykształcenie oraz praktykę zawodową;
- nie być skazanym prawomocnym wyrokiem sądu;

⁵⁶ Ustawa z dnia 8 grudnia 2017 roku *O Służbie Ochrony Państwa*, roz. 2, art. 9, 10, 11, 12, 13, 14, „Prawo.pl”, <https://www.prawo.pl/akty/dz-u-2021-575-t-j,18676870.html>, (dostęp 21.05.2021).

⁵⁷ Tamże.

- nie pełnić służby zawodowej;
- nie być związanym z organami bezpieczeństwa państwa, tj. Resort Bezpieczeństwa Publicznego Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego, Ministerstwo Bezpieczeństwa Publicznego, Komitet do spraw Bezpieczeństwa Publicznego, jednostki organizacyjne podległe organom wcześniej wymienionym, instytucje centralne Służby Bezpieczeństwa Ministerstwa Spraw Wewnętrznych oraz podległe im jednostki, Akademia Spraw Wewnętrznych, Zwiad Wojsk Ochrony Pogranicza, Zarząd II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego, Zarząd Główny Służby Wewnętrznej, Informacja Wojskowa, Wojskowa Służba Wewnętrzna, służby Sił Zbrojnych prowadzące działania operacyjno-rozpoznawcze, Główny Urząd Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk, Urząd do Spraw Wyznań.

W przypadku zwolnienia ze stanowiska Komendanta na jego miejsce wyznaczony przez Ministra Spraw Wewnętrznych zostaje jeden z zastępców Komendanta, na okres nie dłuższy niż 3 miesiące.

3.2.2. FUNKCJONARIUSZ SŁUŻBY OCHRONY PAŃSTWA

Kandydat na funkcjonariusza Służby Ochrony Państwa, podobnie jak kandydat na Komendanta, musi spełniać niezbędne wymogi, które są nieodzowne do objęcia pracy w szeregach SOP-u. Nabór kandydatów do służby w SOP, rozpoczyna się na polecenie Komendanta Służby Ochrony Państwa, który informuje o wdrożeniu postępowania kwalifikacyjnego. Ogłoszenie o tym postępowaniu zostaje umieszczone w Biuletynie Informacji Publicznej SOP. W ogłoszeniu tym, znajdują się⁵⁸:

- wymagania, przed którymi stawia się kandydatów;
- pożądane wykształcenie oraz umiejętności potencjalnych kandydatów;
- wykaz niezbędnych dokumentów;
- miejsce złożenia tychże dokumentów;
- termin złożenia dokumentów;
- miejsce, w którym można odebrać kwestionariusz osobowy kandydata.

⁵⁸ T. Goryca, *Koncepcja procesu kwalifikacyjnego do Służby Ochrony Państwa*, „Kultura Bezpieczeństwa”, nr 35, 2019, s. 42–43.

Po złożeniu przez kandydata wszystkich koniecznych dokumentów rozpoczyna się postępowanie sprawdzające. Wewnętrzna jednostka organizacyjna Służby Ochrony Państwa, właściwa do spraw doboru kandydatów, wnikliwie sprawdza i weryfikuje zgodnie z prawdą całość informacji dostarczonych przez kandydatów⁵⁹.

- Wyróżnia się dwa etapy postępowania kwalifikacyjnego. Etap pierwszy to⁶⁰:
- złożenie przez kandydata do służby dokumentów, na które składają się: podanie o przyjęcie do służby, kwestionariusz osobowy, dokumenty potwierdzające wymagane wykształcenie oraz kwalifikacje zawodowe, a także informacje o poprzednim zatrudnieniu;
 - rozmowa kwalifikacyjna, podczas której ustala się predyspozycje kandydata, jego umiejętności w zakresie komunikacji, jego motywację do podjęcia służby oraz autoprezentację, rozmowa jest przeprowadzana przez czteroosobowy zespół, powołany przez Komendanta Służby Ochrony Państwa.

Do etapu drugiego przechodzą kandydaci, którzy pomyślnie ukończyli etap pierwszy. Następnym krokiem jest test wiedzy. Obejmuje on szeroki zakres wiadomości, m.in. źródła prawa w Rzeczypospolitej Polskiej, trójpodział władzy, działania formacji mundurowych w RP, struktury i funkcje organów władzy i administracji, zakres działania oraz historię SOP-u, działania państwa w dziedzinie bezpieczeństwa wewnętrznego. To tylko część informacji, których znajomość jest konieczna do ukończenia postępowania sprawdzającego z jak najlepszym wynikiem. Niezależnie od wyniku testu wiedzy kandydat przechodzi do kolejnego etapu, który wygląda podobnie jak w przypadku testu wiedzy kandydata na funkcjonariusza Policji. Kolejną część drugiego etapu to badania psychologiczne oraz testy sprawnościowe. Podczas pierwszego badania psycholog określa poziom rozwoju społeczno-emocjonalnego kandydata, jego cechy osobowości, zachowania społeczne, predyspozycje intelektualne oraz stabilność emocjonalną. Po ukończeniu badania psychologicznego oraz testu sprawności fizycznej, który jest zróżnicowany w zależności od tego, czy kandyduje kobieta czy mężczyzna, przychodzi czas na sprawdzenie w rejestrach, kartotekach i ewidencjach wszystkich informacji podanych na początku rekrutacji przez kandydata. Następnie kandydata poddaje się specjalnemu szkoleniu o ochronie informacji niejawnych oraz ustala się jego zdolność fizyczną i psychiczną na podstawie wcześniejszych testów. Po ukończeniu ostatniego już badania psychofizjologicznego kandydat kończy postępowanie kwalifikacyjne z określoną oceną, a następnie jest pisemnie informowany o przyjęciu bądź odmowie przyjęcia w szeregi Służby Ochrony Państwa⁶¹.

⁵⁹ Tamże.

⁶⁰ Tamże.

⁶¹ T. Goryca, *Koncepcja...*, op. cit., s. 43–45.

3.3. ZADANIA SŁUŻBY OCHRONY PAŃSTWA

Zadania Służby Ochrony Państwa oscylują wokół szeregu działań określonych w ustawie z dnia 8 grudnia 2017 roku o Służbie Ochrony Państwa. Podstawowym zadaniem funkcjonariuszy SOP-u jest ochrona określonych osób przebywających na terenie kraju. Do osób tych należą⁶²:

- Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej;
- Marszałek Sejmu;
- Marszałek Senatu;
- Prezes Rady Ministrów;
- Wiceprezes Rady Ministrów;
- Minister Spraw Wewnętrznych;
- Minister Spraw Zagranicznych;
- byli prezydenci Rzeczypospolitej Polskiej;
- delegacje obcych państw, przebywających na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Ponadto ochronie podlegają wszelakie obiekty służące wszystkim wymienionym wyżej osobom, jak również placówki zagraniczne Rzeczypospolitej Polskiej⁶³.

Wraz z podpisaniem ustawy w dniu 8 grudnia 2017 roku o Służbie Ochrony Państwa, zostały przypisane jej zadania, nieco różniące się od tych, którymi paralo się Biuro Ochrony Rządu. Dotychczas głównym zadaniem BOR-u były działania mające na celu zapewnienie bezpieczeństwa VIP-ów oraz najważniejszych obiektów w kraju. W myśl ustawy o Służbie Ochrony Państwa organowi temu został przypisany szereg innych zadań, którymi miał się zajmować. Nowymi zadaniami określono⁶⁴:

- rozpoznanie i zapobieganie przestępstwom przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej;
- rozpoznanie i zapobieganie przestępstwom przeciwko życiu, zdrowiu, bezpieczeństwu w komunikacji, wolności i nietykalności cielesnej, a także porządkowi publicznemu.

⁶² *Służba Ochrony Państwa*, „Gov.pl”, <https://www.gov.pl/web/mswia/sluzba-ochrony-panstwa>, (dostęp 11.05.2021).

⁶³ Tamże.

⁶⁴ *Zobacz, jakie nowe uprawnienia zyska Służba Ochrony Państwa*, „TVP Parlament”, 22 Grudnia 2017, <https://www.tvpparlament.pl/aktualnosci/zobacz-jakie-nowe-uprawnienia-zyska-sluzba-ochrony-panstwa/35318615>, (dostęp 26.05.2021).

Natomiast zadania, które wykonywało uprzednio Biuro Ochrony Rządu i którymi, w chwili wejścia w życie ustawy o Służbie Ochrony Państwa, zajął się SOP, to⁶⁵:

- planowanie sposobu zabezpieczania chronionych osób i obiektów;
- rozpoznanie i analiza potencjalnego zagrożenia;
- zapobieganie powstawaniu zagrożenia;
- organizacja działań ochronnych;
- zapewnienie i wykonanie bezpośredniej ochrony;
- koordynacja działań ochronnych.

Funkcjonariusz Służby Ochrony Państwa uprawniony jest do wykonania określonych czynności, które mają na celu zapewnienie bezpieczeństwa chronionych osób lub obiektów. Ma prawo do⁶⁶:

- wydania polecenia opuszczenia chronionego miejsca osobie postronnej;
- zatrzymania pojazdu w celu kontroli;
- usunięcia pojazdu z miejsca, w którym się znajduje;
- wykonania kontroli osobistej;
- użycia, w uzasadnionym celu, broni palnej;
- zatrzymania osoby stwarzającej zagrożenie dla zdrowia bądź życia ludzkiego, a także przekazania tejże osoby w ręce Policji.

Również funkcjonariusze Służby Ochrony Państwa zyskali większe uprawnienia w zakresie czynności operacyjno-rozpoznawczych niż ich poprzednicy w Biurze Ochrony Rządu. Uzyskali możliwość prowadzenia podsłuchów, podsłuchu rozmów telefonicznych, sprawdzania i kontroli korespondencji zarówno papierowej, jak i elektronicznej, a także możliwość sprawdzenia tzw. billingów, czyli wykazu połączeń. Zgodę na te wszystkie działania mogą uzyskać od sądu, do którego pisemny wniosek składa Komendant SOP. Po otrzymaniu pozwolenia od Prokuratora Generalnego, Komendant SOP zleca kontrolę operacyjną, która może trwać maksymalnie rok⁶⁷.

⁶⁵ *Służba Ochrony...*, op. cit.

⁶⁶ *Zakres uprawnień funkcjonariuszy*, „Służba Ochrony Państwa”, <https://www.sop.gov.pl/pl/o-sluzbie/struktura-i-dzialanie/zakres-uprawnien/218,Zakres-uprawnien-funkcjonariuszy.html>, (dostęp 11.05.2021).

⁶⁷ *Służba Ochrony Państwa w miejsce BOR. Prezydent podpisał ustawę*, „TVP Info”, <https://www.tvp.info/35565256/sluzba-ochrony-panstwa-w-miejsce-bor-prezydent-podpisal-ustawe>, (dostęp 26.05.2021).

ZAKOŃCZENIE

Jak można było zauważyć w większości wspomnianych zdarzeń, głównymi przyczynami tragedii były błędy w organizacji spotkań czy choćby zlekceważenie i niedopilnowanie osób, które końcowo okazały się być zamachowcami. Charakterystycznym również można uznać fakt, iż większość ofiar, na krótko przed zamachem, przebywała w bliskim kontakcie z ludźmi, np. ściskając im ręce, nie zważając na możliwe niebezpieczeństwo, często jednocześnie ignorując wyraźne polecenia ochrony, by zachowali bezpieczną odległość.

W obecnych czasach bardzo trudno doprowadzić do takiego zdarzenia, gdyż poziom ochrony osobistej VIP-ów wzrósł w porównaniu do poprzednich lat. Organizatorzy spotkań z osobami znanymi na całym świecie dokładają starań, by zapewnić im bezpieczeństwo wszelkimi możliwymi sposobami. Również liczba obecnie działających na rynku agencji ochrony, posiadających odpowiednio wykwalifikowanych pracowników powoduje, że zagwarantowanie bezpieczeństwa podczas różnego rodzaju wydarzeń, wydaje się pozornie łatwą operacją. Jednak pomimo wieloletniego doświadczenia oraz dostępnych środków zdarzenia podobne do tych wymienionych, w dalszym ciągu będą mieć miejsce. Nieustanny postęp techniczny i technologiczny pomaga nie tylko w podniesieniu poziomu zapewnienia bezpieczeństwa. Należy jednak dostrzec fakt, że ta sama technika w niepowołanych rękach może podnosić poziom zagrożenia. Dlatego tak ważne jest prawidłowe przygotowanie różnego rodzaju wystąpień wybitnych osób publicznych oraz właściwe ich przeprowadzenie w oparciu o wszystkie dostępne środki bezpieczeństwa, jak również próby przewidywania możliwego zagrożenia.

BIBLIOGRAFIA

- Ali Agca: *Ulżyło mi, że nie zginął. Niedoszły zabójca Jana Pawła II dokarmia dziś bezpańskie zwierzęta*, „TVP Info”, 15 Lutego 2020, <https://www.tvp.info/46667538/turcja-niedoszly-zabojca-jana-pawla-ii-mehmet-ali-agca-odmienil-swoje-zycie-wieszwiecej>, (dostęp 22.04.2021).
- Balcerowicz B., *Słownik terminów z zakresu narodowego*, Warszawa 2002.
- Biografia Jana Pawła II*, „Centrum Myśli Jana Pawła II”, <https://www.centrumjp2.pl/biografia-jana-pawla-ii>, (dostęp 13.04.2021).
- Ciekanowski Z., *Rodzaje i źródła zagrożeń bezpieczeństwa*, „Bezpieczeństwo i Technika Pożarnicza”, nr 1, 2010, s. 29–46.
- Czerwonka K., Cież M., Kowal M., *Ryzyko* [hasło], „Encyklopedia Zarządzania”, <https://mfiles.pl/pl/index.php/Ryzyko>, (dostęp 05.03.2021).

- Goryca T., *Koncepcja procesu kwalifikacyjnego do Służby Ochrony Państwa*, „Kultura Bezpieczeństwa”, nr 35, 2019.
- Goszczyńska M., *Człowiek wobec zagrożeń. Uwarunkowania zagrożeń i akceptacji ryzyka*, Wydawnictwo Żak, Warszawa 1997.
- Historia SOP, „Służba Ochrony Państwa”, <https://sop.gov.pl/pl/o-sluzbie/historia/historia-sop/201,Historia.html>, (dostęp 13.05.2021).
- Jan Paweł II [hasło], „WikiPasy.pl – Encyklopedia KS Cracovia”, https://www.wikipasy.pl/Jan_Pawe%C5%82_II, (dostęp 27.04.2021).
- Julian Tuwim – *Pogrzeb prezydenta Narutowicza*, „Dobre wiersze”, 15 Grudnia 2011, <http://dobre-wiersze.blogspot.com/2011/12/julian-tuwim-pogrzeb-prezydenta.html>, (dostęp 12.02.2021).
- Karnacewicz S., *Pontyfikat Jana Pawła II w liczbach*, „dzieje.pl”, 8 Października 2018, <https://dzieje.pl/aktualnosci/pontyfikat-jana-pawla-ii-w-liczbach>, (dostęp 23.04.2021).
- Karnacewicz S., *Zamach na Jana Pawła II*, „dzieje.pl”, 19 Lipca 2016, <https://dzieje.pl/content/zamach>, (dostęp 22.04.2021).
- Kondek A., *Gabriel Narutowicz*, „dzieje.pl”, 4 Marca 2021, <https://dzieje.pl/postacie/gabriel-narutowicz-1865-1922>, (dostęp 11.02.2021).
- Kuzara G., *Zagrożenie i bezpieczeństwo oraz ich współzależność*, „Security, Economy & Law”, nr 3, 2018, s. 101–115.
- Lipski J., Nalaskowska U., *Status Biura Ochrony Rządu – instytucji bezpieczeństwa wewnętrznego*, „Bezpieczeństwo: teoria i praktyka”, nr 1–2, 2009.
- Łozińska O., *W czwartek 90. rocznica powstania BOR*, „dzieje.pl”, 14 Lipca 2016, <https://dzieje.pl/aktualnosci/w-czwartek-90-rocznica-powstania-bor>, (dostęp 13.05.2021).
- Maliński M., *Najczęściej stał na bramce*, Wydawnictwo Sióstr Loretanek, Warszawa 1983.
- Marszałek P.K., *Prawne podstawy organizacji ochrony VIP-ów w II Rzeczypospolitej*, Studia Lubuskie, Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Sulechowie, Sulechów 2009.
- Nadolski K., *Spychalski na celowniku*, „Newsweek”, 18 Listopada 2020, <https://www.newsweek.pl/wiedza/historia/historia-delegacja-prl-na-celowniku-islamskiego-terrorysty/fk9c4mh>, (dostęp 06.04.2021).
- Pastusiak L., *Zamachy na prezydentów USA*, Oficyna Wydawniczo-Poligraficzna „Adam”, Warszawa 2010.
- Pleskot P., *Niewiadomski: dlaczego zabił prezydenta?*, „Przystanek Historia”, 16 Grudnia 2019, <https://przystanekhistoria.pl/paz/tematy/>

- niepodleglosc/34327,Niewiadomski-dlaczego-zabil-prezydenta.html, (dostęp 12.02.2021).
- Pokruszyński W., Piwowarski J., *Bezpieczeństwo. Teoria i praktyka*, Naukowo-Wydawniczy Instytut Badań Bezpieczeństwa i Obronności WSBPI „Apeiron” w Krakowie, Kraków 2019.
- Przeznaczenia i zadania Służby Ochrony Państwa*, „Służba Ochrony Państwa”, <https://www.sop.gov.pl/pl/o-sluzbie/struktura-i-dzialanie/przeznaczenie-i-zadania/220,Przeznaczenie-i-zadania.html>, (dostęp 10.02.2021).
- Rzewuski P., *Zamachy w II RP: 10 wydarzeń, które wstrząsnęły krajem*, „Histmag.org”, 30 Października 2014, <https://histmag.org/Zamachy-w-II-RP-10-wydarzen-ktore-wstrzasnely-krajem-10212>, (dostęp 05.05.2021).
- Służba Ochrony Państwa*, „Gov.pl”, <https://www.gov.pl/web/mswia/sluzba-ochrony-panstwa>, (dostęp 11.05.2021).
- Służba Ochrony Państwa w miejsce BOR. Prezydent podpisał ustawę*, „TVP Info”, <https://www.tvp.info/35565256/sluzba-ochrony-panstwa-w-miejscu-bor-prezydent-podpisal-ustawe>, (dostęp 26.05.2021).
- Starowiejski Ł., *Zamach na „Mr. President”. Nieudany atak na Mariana Spychalskiego w Pakistanie*, 4 Listopada 2020, <https://dzieje.pl/wiadomosci/zamach-na-mr-president-nieudany-atak-na-mariana-spychalskiego-w-pakistanie>, (dostęp 24.02.2021).
- Stembrowicz K., *Gabriel Narutowicz we wspomnieniach współczesnych polityków*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 1992, s. 6–10.
- Szukała M., *40 lat temu zmarł Marian Spychalski, jeden z trzech marszałków komunistycznej Polski*, „dzieje.pl”, 10 Czerwca 2020, <https://dzieje.pl/wiadomosci/40-lat-temu-zmarl-marian-spychalski-jeden-z-trzech-marszalkow-komunistycznej-polski>, (dostęp 15.02.2021).
- Tacik J., *„Papież pójdzie do piekła”. Do dziś ktoś mu płaci za to, że strzelił*, „Magazyn TVN24”, <https://tvn24.pl/magazyn-tvn24/papiez-pojdzie-do-piekla-do-dzis-ktos-mu-placi-za-to-ze-strzelil,96,1855>, (dostęp 27.04.2021).
- Ustawa o ochronie osób i mienia. Jakie prawa i ograniczenia posiada pracownik ochrony?*, „Security”, 3 Czerwca 2020, <https://www.security.gd.pl/blog/ustawa-o-ochronie-osob-i-mienia-jakie-prawa-i-ograniczenia-posiada-pracownik-ochrony>, (dostęp 10.02.2021).
- Ustawa z dnia 22 sierpnia 1997 r. *O ochronie osób i mienia*, roz. 1 art. 1 (Dz. U. 1997 Nr 114 poz. 740).
- Ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r. *O Służbie Ochrony Państwa*, roz. 2 art. 9, 10, 11, 12, 13, 14.

- W czwartek 90 rocznica powstania BOR*, „dzieje.pl”, 14 Lipca 2016, <https://dzieje.pl/aktualnosci/w-czwartek-90-rocznica-powstania-bor>, (dostęp 05.05.2021).
- Zagrożenie*, „Słownik języka polskiego PWN”, <https://sjp.pwn.pl/sjp/zagrozenie;2542384.html>, (dostęp 05.03.2021).
- Zajda M., *Badanie wpływu aktów terroryzmu indywidualnego na stan bezpieczeństwa w państwie na podstawie wybranych zamachów*, „Security, Economy & Law”, nr 5, 2014, s. 69–88.
- Zakres uprawnień funkcjonariuszy*, „Służba Ochrony Państwa”, <https://www.sop.gov.pl/pl/o-sluzbie/struktura-i-dzialanie/zakres-uprawnien/218,Zakres-uprawnien-funkcjonariuszy.html>, (dostęp 11.05.2021).
- Zamach* [hasło], „Słownik języka polskiego PWN”, <https://sjp.pwn.pl/slowniki/zamach.html>, (dostęp 10.02.2021).
- Zobacz, jakie nowe uprawnienia zyska Służba Ochrony Państwa*, „TVP Parlament”, 22 Grudnia 2017, <https://www.tvpparlament.pl/aktualnosci/zobacz-jakie-nowe-uprawnienia-zyska-sluzba-ochrony-panstwa/35318615>, (dostęp 26.05.2021).

CITE THIS ARTICLE AS

S. Liptak, *Najważniejsze zamachy na wybitne osoby publiczne w Polsce w XX wieku*, „Security, Economy & Law” 1/2022 (XXX),s. 32–58, DOI: 10.53161/SEL/30/2